

c) Kölcsey a szónok – retorikus elemek költészetében

Kölcsey Ferencet a reformkor társadalmi, politikai harcai szólították a szónoki emelvényre. A politikai küzdelmekbe 1825 után kapcsolódott be. Jelentős beszédeinek egy része még a Szatmár megyei közgyűlésben hangzott el. 1832 novemberétől 1835. február 9-ig – Szatmár megye követeként – részt vett az országgyűlés munkájában, s az alsó táblán a liberális ellenzék egyik meghatározó vezetőjévé és kora egyik legjelentősebb szónokává vált.

- „a haza szolgálatának szent célja” irányította Kölcsey Ferenc pozsonyi tevékenységét
- Követi tisztéről lemondott (az okok elemzése)

1. *Búcsú az Országos Rendektől* (1835. február 9.)

a) A szónoki beszéd felépítése, kifejtésének logikai rendje:

- **A bevezetés:** „...kötelességünk [...] elmondani az okot, mely e távozást szükségessé tette...”
- **Az elbeszélés,** (a téma tulajdonképpeni kifejtése): „Ide jöttünk [...] meggyőződésünket – a jobbagyfelszabadítás kérdésében – küldőink ohajtásaikkal párosíthattuk.”
- **A részletezés** (az elbeszélés gondolati magvának kifejtése): „a szatmári követeknek ezentúl az elsőbbitől egészen ellenkező utat kell kezdeni [...] Tehát folyamodánk küldőinkhez: szabadítanak fel megkezdett pályánkat...”
- **A bizonyítás, az érvek:**
„nem tettünk rosszul”
„Mi most [...] ismét vívhatunk elveinkért”
„A velünk ellenkező véleményűektől [...] azt kérjük”
„Jelszavaink valának: haza és haladás.”
- **A befejezés** (összegzés és érzelemfelkeltés): „...köszönetet mondunk [...] hív barátságért [...] Utolsó kérelmünk...”

b) A mondatfajták és a mondanivaló változásának összefüggései – érvtípusai

c) A szöveg hatása és a hatáskeltés nyelvi eszközei (a gondolkodásra, az érzelmekre és az akaratra hatnak)

2. A beszéd alap gondolata szöveg Kölcsey e korszakban írt verseiben is:

- a beszéd szállóigévé lett mondata: „Jelszavaink valának: haza és haladás.”
- hasonló tartalmú gondolatok: az epigrammákban, a *Himnusz*ban

3. A *Himnusz* retorikus szerkezete

- célja: meggyőzés
- formája:

kérés	→ logikai érvelés →	kérés
„...áldd meg”	„Megbűnhődte már e nép a múltat s jövőjét!”	„Szánd meg...”

- logikai érvek a felidézett képekben: a jelen és a múlt szembeállítás; felfokozott érzelmek; a mondatok modalitása (kérdő, felszólító-„kérlelő”) és a szavak hangulata a hatáskeltés fontos eszköze (hajh; balsors, vérözön, lángtenger)

7. TÉMAKÖR: VÖRÖSMARTY MIHÁLY

- a) Vörösmarty költői fejlődése, képi világa
- b) Összehasonlító elemzés: Himnusz — Szózat
- c) Csongor és Tünde

a) Vörösmarty költői fejlődése, képi világa

- Egyéni világképének** kibontakozását segítették iskolaévei, az ekkor szerzett világnézeti sokarcúság (evangélikusok, ciszterek, piaristák – Nyék, Fehérvár, Pest). Világnézetét egy elképzelt mesevilágba helyezte, olyan általa teremtetten istenekkel népesítette be, mint Rom isten (*A Rom*), az Éj istenasszonya (*Csongor és Tünde*). A tündérvilág, a romantikus mesés környezet a kor filozófiai kérdéseivel szembeesítenek (mechanikus materializmus, dezillúzionizmus keveréke).
- Szociális érzékenység** jellemzi, amelyet kettős látószög alakított (nemesi származás és szegényes életmód – kilenc gyermek). Innen ered a reformkori eszmék iránti fogékonysága is (közteherviselés, örökváltság, népképviselő stb.). A reformkori gondolatokat a retorikus költészet gazdag eszköztárával fejezi ki. Pl. *A Guttenberg-albuma*: körmondatos szerkezet; az alakzatok gazdagsága: felszólítások, erősítés, ismétlés, fölcserélés, anaforák stb.
- Érzékeny idegzetű,** képzeletvilága gazdag, optimizmus és szélsőséges pesszimizmus közt csapong.

Képhasználatának jellemzői:

- szélsőségek (*Gondolatok a könyvtárban*: „Ember vagyunk, a föld s az ég fia”)
- emberfölötti, kozmikus képek (*Előszó*: „A vész kitört. Vérfagylaló keze Emberfejekkel labdázott”)
- történelmi képsorok (*Szózat*)
- metonímiák: érintkezésen alapuló költői képek. Pl. a könyvek anyaga, a rongy és a könyvek tartalma, az emberiség legnemesebb törekvései kapcsolódnak össze (*Gondolatok a könyvtárban*: „Országok rongya! könyvtár a neved.”)
- a gondolati tartalmak képpé állnak össze (*A Guttenberg-albuma*: kép és retorika egysége)
- az alakzatok gazdagsága, az ismétlések különböző formái (szó, szó szerkezet, mondat). Pl. a *Szózat* anaforás szakaszkezdései („Az nem lehet, hogy...”)
- ellentétek alkalmazása („Bölcsöd az s majdan sírod is”)
- romantikus szóösszetételek (*Az emberek*: könnyzápor, emberszív, dögvésznek, emberkezek, istenarcú, békeév, testvérgyűlölségi, emberfaj, sárkányfog-vetemény)
- gazdag jelzőhasználat (*A vén cigány*: „Hulló angyal, tört szív, örült lélek, / Vert hadak vagy vakmerő remények”; ég boltozatján; Prométheusz halhatatlan kínját)
- képsorozatok, látomások, víziószerűség (*Előszó*: „És folyton-folyvást ordított a vész, / Mint egy veszett bősüzt szörnyeteg. / Amerre járt, irtóztató nyomában / Szétszaggett népeknek átkai / Sőhajtanak fel csonthalmok közül; / És a nyomor gyámolatlan fejét / Elhamvadt városokra fekteti.”)

Részletek elemző bemutatására ajánlott művek:

A Guttenberg-albuma; Szózat; Gondolatok a könyvtárban; Előszó; Csongor és Tünde; Ábránd